ISSN 1996-1448
YOUNG SPORT SCIENCE OF UKRAINE. 2016. V. 4. P. 98-104.
МОЛОДА СПОРТИВНА НАУКА УКРАЇНИ. 2016. Т. 4. С. 98-104.
УДК 796.032

ОСНОВНІ ПРАВИЛА ПРОВЕДЕННЯ БОРЦІВСЬКИХ ПОЄДИНКІВ ПІД ЧАС АТЛЕТИЧНИХ ІГОР У ДАВНЬОГРЕЦЬКОМУ СВІТІ

Вероніка ЛАХМАН,
Оксана ГРЕЧАНЮК

Львівський державний університет фізичної культури,
м. Львів, Україна, e-mail: grecha@ukr.net

Анотація. Розглянуто основні правила проведення змагальних поєдинків з боротьби в програмі атлетичних ігор у давньогрецькому світі. Спираючись на літературні джерела, розширено систему знань про критерії, за якими кидок в античній грецькій боротьбі визнавали виконаним успішно. Виявлено, що для перемоги у поєдинку потрібно було виконати три вдалі кидки, заставити суперника здатися або виштовхати його зі скамми. До заборонених прийомів у боротьбі відносили укуси, удари та переломи пальців. Заборонялось на змаганнях вбивати суперника навмисно чи з необережності.

Ключові слова: антична грецька боротьба, давньогрецький світ, правила поєдинку, кидок, переможець, критерії перемоги, заборонені прийоми.

Постановка проблеми. Боротьба – один із найдревніших видів змагальності відомих людству, який відображає прагнення людини до постійного протиборства за домінування. Очевидно, саме тому цей вид атлетики було введено до програми стародавніх Олімпійських ігор вже з 708 р. до н. е., а у сучасних Іграх Олімпіад змагання з боротьби проводяться від 1896 року і до сьогодні. Проте правила цього виду спорту впродовж історії людства дещо змінювалися, причому востаннє напередодні Ігор XXX Олімпіади задля збільшення видовищності. Саме тому вважаємо за доцільне дослідження першопочаткових правил проведення борцівських поєдинків у часи античності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні відомості про розвиток давньогрецької боротьби висвітлено в низці праць, присвячених фізичній культурі Стародавньої Греції загалом (E. Norman Gardiner, 1930, 1955, 1965, 1967, 1971; H. I. Marrou, 1957; Harold A. Harris, 1964, 1972, 1976; Б. И. Ривкин, 1969; Nicholas Yalouris, 1979, 1985; Ю. Шанин, 1980, 2000; Donald G. Kyle, 1981, 1993, 2015; David C. Young, 1984, 2004; В. Оливова, 1985; Waldo E. Sweet, 1987; David Sansone, 1988; И. Попеску, 1991, 1999; В. Н. Платонов, С. И. Гуськов, 1994; Mark Golden, 1998, 2000, 2003, 2004; Judith Swaddling, 2000; Stephen G. Miller, 2004; Б. А. Базунов, 2004; Н. Рекутина, 2006; Robin Hard, 2006; М. Булатова, С. Бубка, 2012; Italo Morello, 2012 тощо).

З-поміж інших слід виокремити два дослідження в галузі одноборств, у яких більш детально розглядалися правила проведення змагань з античної грецької боротьби. Це роботи американського професора Майкла Полякова (M. Poliakoff) «Combat Sports in the Ancient World: Competition, Violence, and Culture» (1987) та російської дослідниці Евеліни Янзіної «Античные спортивные единоборства в терминологическом, практическом и общекультурном аспектах» (2004).

Проте спеціальної роботи, присвяченої правилам проведення борцівських поєдинків у давньогрецькому світі, в доступній літературі ми не виявили, що й зумовило актуальність нашого дослідження.

Мета дослідження – окреслити основні правила проведення змагальних поєдинків з боротьби в програмі атлетичних ігор у давньогрецькому світі.

Завдання дослідження:

1) вивчити джерельну базу щодо мети дослідження;

2) визначити основні правила проведення поєдинків і визначення переможця в античній грецькій боротьбі.

© Лахман В., Гречанюк О., 2016

Методи та організація дослідження. У роботі використано загальнонаукові та історичні методи дослідження: аналіз і синтез, індукцію і дедукцію, системний підхід, вивчення й узагальнення літературних джерел і контенту WEB-сторінок мережі Інтернет, історичний та порівняльно-історичний методи, метод комплексного дослідження історичних джерел (археологічних, літературних, епіграфічних і нумізматичних).

У ході роботи проаналізовано твори античних авторів, каталоги археологічних пам'яток давньогрецької атлетики, видані МОК, доступні віртуальні колекції й каталоги світових музеїв, різноманітних інституцій, проектів і бібліотек.

Найбільш інформативними задля створення уявлення про правила проведення змагань з боротьби в давньогрецькому світі стали літературні джерела.

Результати дослідження. Як вид агоністики з чітко визначеними правилами, боротьба формується в архаїчний період історії античної Греції (VIII–VI ст. до н. е.).

Проте правила поєдинку іноді визначалися попередньою домовленістю атлетів. За розповіддю Еліана [4, 15], борець Демократ, що страждає від хвороби ніг, запропонував своїм суперникам виштовхнути його за межі намальованого ним кола. Оскільки вони не могли цього зробити, то Демократ удостоївся переможного вінка [16, с. 38].

Окрім того, ми маємо в своєму розпорядженні численні свідчення, які дають змогу скласти цілісне уявлення про правила у цьому виді агоністики.

Найважливішим елементом боротьби вважався кидок, прийом, який має на меті вивести суперника з рівноваги і змусити його до падіння на землю. Римський лікар Гален називає спортивну боротьбу словом καταβλητικη "мистецтво кидати", що походить від грецького дієслова καταβαλλειν "кидати", який є найбільш загальним терміном для позначення цієї технічної дії [16, с. 38].

Для перемоги в змаганнях борець повинен був тричі кинути свого суперника і не впасти самому. Атлет мусив кинути свого суперника так, щоб його спина, плече або стегно торкнулося піщаної поверхні, на якій вони стояли [20, с. 38]. Якщо падали обидва атлети, то кидок не зараховувався [14, с. 172; 17, с. 381]. Це правило неодноразово згадується в античній літературі. Так, наприклад, Філострат у своєму творі, присвяченому гімнастичному мистецтву [11, 11], вказує на три етапи поєдинку в боротьбі, оскільки стільки кидків було необхідно кожному з атлетів для перемоги. (Αγωνιζεσθαι τρις, επει δει τοσουτων διαπτωματων – "Змагаються тричі, тому що необхідна така кількість падінь") [16, с. 39].

За словами Сенеки [3], тричі кинутий на землю борець зазнавав поразки (fuctator ter abiectus perdidit palmam) [18, с. 23].

В одній з епіграм Луцилія [316] описується випадок, що стався з відомим атлетом VI ст. до н. е. Мілоном Кротонським, який одного разу виявився єдиним учасником змагань і за рішенням суддів був оголошений переможцем без боротьби, але при отриманні нагороди він послизнувся і впав на стегно (ωλισθεν επ ισχιον). На крики обурених глядачів, які вимагають позбавити вінка атлета, що впав без суперника, Мілон відповів, що було лише одне падіння і запросив бажаючих кинути його ще два рази [19, с. 63]. На підставі цієї епіграми Норман Гардінер (N. Gardiner) робить висновок про те, що падіння суперника на стегно зараховувалося як вдало проведений кидок [17, с. 22, 185].

Правило трьох кидків було актуальним і в давньогрецькій метафориці. Так, Сократ у діалозі Платона "Евтидем" [7, 277] уподібнює критичний момент в суперечці Евтидема і молодого Клінія сутичці двох борців, один з яких кидається на свого суперника, щоб кинути його в третій раз і здобути вирішальну перемогу [16, с. 39; 18, с. 23].

Крім того, розглянута реалія боротьби стала причиною появи в давньогрецькій мові дієслів τριαζειν, αποτριαζειν ("потроювати"), іменника τριακτηρ ("тричі, тобто остаточно, переміг переможець") і прикметника ατριακτος ("тричі непереможений"), значення яких тісно пов'язані з поняттями "перемоги" і "поразки", в т. ч. і в боротьбі. Підтвердження цьому є в працях античних лексикографів і схоліастів. Приміром, в "Суді" під словом τριαχθηναι дається таке визначення: τριαχθηναι λεγουσιν οι παλαιστρικοι αντι του τρις πεσειν – "Люди, що займаються боротьбою, замість виразу "впасти тричі" кажуть τριαχθηναι" [13, τ 944; 16, с. 40].

В "Etymologicum Magnum", окрім рубрики τριαχθηναι, що повторює написане в "Суді", є розділ τριασσειν [9, 765], в якому сказано таке: τριασσειν το νικαν απο μεταφορας των παλαιστων, εν ταις τρισι παλαις την νικην καρπουμενων και ατριακτος, ο αηττητος – "τριασσειν означає "перемагати"; це слово є метафорою із боротьби, оскільки борці отримують перемогу в трьох падіннях, так само і слово ατριακτος означає "непереможний" [16, 40].

В "Агамемноні" (171–172) τριακτηρομ названий Зевс, який здолав свого попередника: "А той, що потім народився, зустрівшись з переможцем (був, тричі непереможний), йде назавжди" [16, с. 40].

В античній боротьбі існувало кілька критеріїв, за якими кидок визнавали виконаним успішно (πτωμα). Одним з них було падіння суперника на спину. Підтвердження цьому є в Квінта Смирнського. У поемі "Після Гомера" Нестор, бажаючи стимулювати молодь до змагання в кулачному бою, розповідає про власні спортивні досягнення [12, IV, 303–322]. Серед них він згадує перемогу над найсильнішим борцем свого часу Анкеєм, що відбулася на похоронних іграх в честь Амарінкея [12, 313–316]: "Колись раніше я вже перемагав цього доблесного чоловіка в присутності епеїв, які не боялися ближнього бою, а він забруднив собі спину прахом, впавши біля могили загиблого Амарінкея" [16, с. 41].

Відсутність падінь на спину часто ставало предметом особливої гордості атлетів. В одній із грецьких епіграм Philippos пише, що шестиразовий переможець Істмійських ігор Дамострат з Сінопи прославляється за те, що він "жодного разу не впав у поєдинках, що вимагають спритності і не залишив на піску відбитка власної спини" [19, с. 65].

Образ борця, що торкнувся землі спиною і тому зазнав поразки, був використаний Есхілом в трагедії "Прохачки" [3, 91–92]: "Якщо в голові Зевса дозріла до звершення справа, вона падає правильно, не на спину". Схоліаст дає цим віршам таке тлумачення: "Якщо що-небудь було зроблено за вказівкою Зевса, то воно падає надійно та належним чином. Бо борцям не можна падати на спину" [16, с. 41].

Правило про торкання землі спиною знайшло відображення в численних грецьких, порівняннях і метафорах. Лікар Гален уподібнює деяких завзятих послідовників його колеги Ерасістрата [1 пол. III ст. до н. е.] борцям, які, будучи перекинуті навзнак, продовжують опір: "Він буде схожий на тих недосвідчених борців, які, будучи збиті своїми досвідченими суперниками і лежачи горілиць на землі, настільки далекі від того, щоб визнати падіння, що, вчепившись в своїх суперників, не дозволяють їм віддалятися і при цьому вважають себе переможцями" [16, с. 41].

Як борець, якому навіть Смерть не змогла, перекинувши, забруднити спину прахом, постає перед нами і старозавітний Іов в словнику "Суду" [13, τ 471; 16, с. 42].

Кидок зараховувався і в тому випадку, якщо атлет торкався землі плечима [14, с. 172]. У літературних джерелах падіння на плечі згадується у Арістофана. У комедії "Вершники" [1, 571–573] поет, порівнюючи своїх сучасників з афінянами колишніх часів, проводить аналогію з цією реалією боротьби: "Якби сталося їм у битві впасти і торкнутися плечима землі, вони, струсивши з себе пил, заперечували падіння і продовжували боротьбу" [16, с. 42].

Ще одне свідчення ми знаходимо в епіграмі Алкея на честь знаменитого атлета III ст. до н. е. Клітомаха Фіванського [Антична епіграма, IX, 588], який на Істмійських іграх в один день переміг у всіх трьох грецьких одноборствах. При цьому автор епіграми особливо підкреслює той факт, що, змагаючись в боротьбі, Клітомах весь час залишався на ногах і не забруднив свої плечі піском [18, с. 23–24].

Атлет вигравав сутичку і у випадку, якщо суперник опинявся розпростертим на животі. Його практичне застосування підтверджують також борцівські поєдинки, описані в творах Геліодора і Стація. У книзі X "Ефіопіка" Геліодора головний герой роману Феаген вступає в боротьбу з могутнім Ефіопом, яка закінчується наступним чином: "Потім (Феаген) обхопив його (Ефіопа, який вже стоїть на колінах) ногами і, направивши стегна йому в пах, вибив у бік руки, спираючись на які Ефіоп підтримував свої груди, обвів вузлом руки навколо його скронь, став відтягувати його голову до спини і плечей і нарешті змусив свого суперника розпластатися животом на землі" [32; 2].

У подібному становищі опиняється і Агіллей, скинутий на землю своїм суперником Тидеєм в VI пісні "Фіваїди" Стація [898–904]: tunc alte librans inopinum sponte remisit/obliquumque dedit, procumbentemque secutus/colla simul dextra, pedibus simul inguina uinxit/deficit.obsessus soloque pudore repugnat/tandem pectus humi pronamque extensus in aluum/sternitur, ac longo maestus post tempore surgit,/turpia signata linquens vestigia terra – "Тоді, тримаючи суперника високо, Тідей раптом з власної волі відпустив його і кинув у бік, а сам, переслідуючи падаючого обхопив, правою рукою його шию, а ногами – пахові області. Агіллей, замкнений з усіх боків, втрачає сили і лише з сорому продовжує опір. Нарешті, він лежить розпластавшись грудьми і животом на землі і через тривалий час понуро встає, залишаючи на піску сліди своєї ганьби" [18, с. 24].

Про те, що кинутий ниць борець, позбавлявся переможної нагороди, повідомляє і Амброзій. В його коментарі до 36 псалму [8, XXXVI, XIV, 1038–1039] також згадуються інші правила, що регламентують проведення змагань у цьому виді спорту: … athleta qui luctandi peritiam habet et ad coronam luctatur etiam volens genu figit ut vincat; et si lapsus fuerit, non excluditur; et si ab eo qui superior sit prematur, manibus tamen se sustinens iure decertat; nec aufertur bravium nisi fuerit fusus in ventrem aut distentus vinculo lacertorum – "атлет, який має досвід в боротьбі і змагається за вінок заради перемоги може з власної волі опуститися на коліно; його падіння не тягне за собою завершення поєдинку; якщо він відчуває тиск суперника, що знаходиться зверху, але при цьому підтримує себе руками, то і тоді він має право продовжувати боротьбу; нагороду у нього заберуть тільки в тому випадку, якщо він виявиться розпростертим на животі або буде позбавлений можливості чинити опір у захопі" [16, с. 44].

Таким чином, торкання землі коліном не тягло за собою програшу поєдинку. Воно лише ставило спортсмена в несприятливе становище. Тому деякі борці ставили собі в особливу заслугу те, що ніколи не опинялися в подібній ситуації. Як приклад тут можна навести епіграму Симоніда, присвячену видатному атлету давнини Мілону Кротонському: "Ця прекрасна статуя зображує прекрасного Мілона, який, колись сім разів перемігши в Пісі, ні разу не впав на коліна" [19, с. 65; 16, с. 44].

Звідси бере початок ще одна пов'язана з боротьбою метафора давньогрецької літератури. Вона трапляється, наприклад, у Геродота. Розповідаючи про поневіряння Хіоса [2, VI, 27], історик зазначає, що програш морської битви кинув місто на коліна (ες γονυ την πολιν εβαλε), після чого він став легкою здобиччю для Гістієя [16, с. 44].

При виконанні кидків та інших технічних дій борцям дозволялося захоплювати руки, ноги, тулуб і шию суперників.

В античній боротьбі часто використовувалися захопи за шию (τραχηλιζειν і τραχηλισμος). З їх допомогою атлети виводили суперників з рівноваги, захищалися від їх атакувальних дій, але основною метою застосування подібної техніки було удушення суперників [18, с. 25; 16, с. 44].

Свідоцтва про використання античними борцями задушливих захопів трапляються також у Філострата [11, I, 6] та Нонна [5, XXXVII, 602–609; XLVIII, 170–171] [16, с. 45].

Застосування в античній боротьбі задушливих прийомів може свідчити про те, що перемога присуджувалася не тільки при виконанні атлетом трьох кидків, а й у разі добровільного визнання одним з борців своєї поразки. Підтвердження цього ми знаходимо у Лукіана і Нонна Панополітанського. У діалозі Лукіана "Анахарсіс" описується завершення борцівського поєдинку. Після виконання одним з атлетів задушливого захопу, його суперник здається, постукуючи переможця по плечу: "Нарешті, обхопивши ногами живіт суперника і підставивши передпліччя під шию, він душить нещасного, а той стукає по плечу, благаючи … не задушити його остаточно" [16, с. 45].

У поемі Нонна Панополітанського "Діяння Діоніса" підбігші вчасно глашатаї, обрані спостерігачами змагань, не дають Айакосу задушити Аристея. Нонн пояснює, що правило, що дозволяє атлетові відмовитися від продовження боротьби, було введено пізніше описуваних ним міфологічних подій. Тому в цьому випадку втручання офіційних осіб було необхідним [5, XXXVII, 602–609]: "До Арістея, стислого руками суперника, швидко почали збігатися глаша-

таї, спостерігачі за іграми, щоб не дозволити переможцю задушити переможеного. Бо не було тоді закону, придуманого їх нащадками, у відповідності до якого чоловік, що був задушений суперником за шию, мовчки віддає йому перемогу, б'ючи переможця сумною рукою" [16, с. 46].

З іншого боку, Сенека, описуючи звичаї спартанців, звертає увагу на принципову відмінність у присудженні перемоги в боротьбі, кулачному бою і панкратіоні. У той час як у боротьбі діяло вже згадуване правило трьох кидків, поєдинок в кулачному бою і панкратіоні тривав до того як здавався один з атлетів. За словами Сенеки, добровільне визнання поразки було причиною того, що спартанці забороняли своїм юнакам брати участь у змаганнях з кулачного бою і панкратіону, вважаючи, що звичка здаватися підірве моральні підвалини спартанської держави і позначиться на її міжнародному авторитеті [16, с. 46].

У грецькій боротьбі було правило, за яким можна було отримати перемогу, виштовхавши суперника за межі скамми. Це не було падінням, але тим не менш приносило атлетові перемогу [18, с. 28]. На це вказує уривок твору Ніла "Про добровільну бідність" [10, LXXIX, 1049]. У ньому автор уподібнює дії злих духів, що мешкають на небесах і здатних відвернути розум людини від істини, спритним прийомам учасників борцівського поєдинку: "це дасть суперникам можливість, захопивши за тулуб, викинути нас із "скамми ", що, хоча і не вважається падінням, все ж означає поразку" [16, с. 47]. До заборонених в боротьбі прийомів належали укуси. Так, наприклад, Філострат [11, 6], описуючи боротьбу еротів, зображену на одній із античних картин, зазначає обурення глядачів, спричинене діями ерота, що кусає свого суперника за вухо у відповідь на його спробу провести больовий важіль пальця: "Один із еротів, захопивши спину суперника, душить і пов'язує його ногами, а той не здається і, випроставшись, послаблює руку, що душить його, вивернувши один з пальців, після чого інші втрачають свою силу і вже не можуть міцно стискати його шию. Боляче тому, у кого вивернутий палець, і він кусає суперника за вухо. Ероти, що спостерігають за поєдинком, обурюючись на порушника правил боротьби, як камінням, закидують його яблуками" [16, с. 47].

Інша заборона стосувалася завдання ударів. У літературі це правило згадує Амброзій [PL XIV, 1040–1041]. Порівнюючи різні види духовних баталій з грецькими одноборствами, він пише, що борці на відміну від панкратіастів не володіють технікою ударів [16, с. 48].

У 80-ті роки XX століття в Олімпії був знайдений декрет кінця VI ст. до н. е., що забороняв борцям виконувати больові важелі пальців рук (terminus technicus – στρεβλουν). Відповідно до цього документа суддям дозволялося бити порушників прутом [16, с. 48].

Проте вже в V ст. до н. е. декрет не виконувався. За повідомленням Павсанія [6, 4, 3], дворазовий чемпіон Олімпійських ігор першої половини V ст. до н. е. сицилійський борець Леонтіск прославився тим, що виламував пальці своїм суперникам, таким чином змушуючи їх здаватися: "Леонтіск, будучи не в змозі кинути своїх суперників, перемагав їх, ламаючи їм пальці". Безумовно, подібна техніка ведення бою була абсолютно невидовищною, але тим не менш вона дозволяла атлетові домогтися такої бажаної перемоги [16, с. 48].

У боротьбі використовувалися й інші види больових прийомів. У комедії Арістофана "Вершники" [1, 263] трапляється вираз αποστρεψας τον ωμον ("загинати назад плече"), яке схоліаст вважає метафорою, взятою з боротьби: τον βιαν δε η εκεχρητο κατα των ανθρωπον δια της παλης εδηλωσεν – "Насильницькі дії героя, вчинені ним проти людей, Аристофан виявив, згадавши використовувані у боротьбі прийоми". Проте слід зазначити, що техніка больових прийомів була більш характерна для панкратіону [16, с. 48].

Заборонялось на змаганнях вбивати суперника навмисно чи з необережності. Винного у цьому (навіть переможця) позбавляли нагород і накладали солідний штраф. Тих, хто запізнився, до ігор не допускали. Атлетів, що намагалися підкупити суддів, публічно сікли різками. Суворо карали борців, які хотіли залякати чи підкупити суперників [15, с. 26].

Небезпечно було намагатися публічно протестувати проти рішення суддів. Незадоволений суддівством елланодиків атлет мав право звернутися до Олімпійського сенату і добиватися засудження не об’єктивних суддів. Але (неодноразово наголошувалось у статуті) – лише на свій страх і ризик. [15, с. 27].

Висновок. Вивчення джерельної бази свідчить, що найінформативнішими для дослідження правил проведення поєдинків в античній грецькій боротьбі є літературні джерела.

Ми виокремили такі правила проведення змагальних сутичок з боротьби у давньогрецькому світі: Для перемоги в змаганнях борець повинен був тричі кинути свого суперника і не впасти сам. Кидок зараховували, якщо суперник торкався спиною, плечем або стегном піщаної поверхні, на якій стояли борці. Якщо падали обидва атлети, то кидок не зараховувався. Атлет вигравав сутичку і в разі, якщо суперник опинявся лежачим на животі. В античній боротьбі дозволялися задушливі прийоми, застосування яких може свідчити про те, що перемога присуджувалася не тільки при виконанні атлетом трьох кидків, а й у разі добровільного визнання одним з борців своєї поразки. У давньогрецькій боротьбі було правило, за яким можна було отримати перемогу, виштовхавши суперника за межі скамми. До заборонених в боротьбі прийомів належали укуси, удари та переломи пальців. Проте, дозволеним був больовий прийом під назвою "загинати назад плече". Заборонялося на змаганнях вбивати суперника навмисно чи з необережності, намагатися підкупити суддів, залякувати чи підкупляти суперників. Якщо борець був не задоволений суддівством елланодиків, він на свій страх і ризик мав право звернутися до Олімпійського сенату.

Перспективи подальших пошуків у цьому напрямку – дослідження організації та правил проведення змагальних поєдинків у інших видах давньогрецьких одноборств.

Список літератури

1. *Аристофан*. Комедии / Аристофан ; [пер. с древнегреч. А. Пиотровского]. – Калининград : Янтар. сказ, 1997. – 381 с.

2. *Геродот*. Історії в 9-ти книгах / Геродот; [пер. А. О. Білецького]. – Київ : Наукова думка, 1993. – 571 с.

3. *Есхіл*. Трагедії / Есхіл; [перекл. з давньогр. А. Содомори та Бориса Тена]. – Київ : Дніпро, 1990. – 320 с.

4. *Клавдий Элиан*. Пёстрые рассказы / Клавдий Элиан ; [пер. с древнегреч. С. В. Поляковой по изданию Claudii Aeliani Varia Historia ed. R. Hercher, Lipsiae MDCCCLVI]. – Москва ; Ленинград : Издательство Академии Наук СССР, 1963. – 192 с.

5. *Нонн Панополитанский*. Деяния Диониса / Нонн Панополитанский ; [пер. Ю. А. Голубца. Вступ. ст. А. В. Захаровой]. – (Античная библиотека). – Санкт-Петербург : Алетейя, 1997. – 554 с.

6. *Павсаний*. Описание Эллады : [в 2 т.] / Павсаний ; [пер. с древнегреч. С. П. Кондратьева; ред. Е. В. Никитюк]. – Москва : Ладомир, 2002. – 503 с.

7. *Платон*. Собрание сочинений : в 4 т. / Платон ; [пер. с древнегреч]. – Москва : Мысль. – Т. 1, 1990. – 860 с.; Т. 2, 1993. – 526 с.; Т. 3, 1994. – 64 с.; Т. 4. – 830 с.

8. *Св. Амвросий Медиоланский*. Полные творения / Амвросий Медиоланский. – Киев, 1875.

9. Etymologicum magnum / ed. T. Gaisford // Etymologicum magnum. Oxford 1848, repr. Amsterdam 1967 – Режим доступу: http://reader.digitale-sammlungen.de/en/fs1/object/display/bsb10209806_00007.html

10. Nilus. De voluntaria paupertate, PG LXXIX.

11. Philostratus. Heroicus; Gymnasticus; Discourses 1 and 2 / Philostratus; edited and translated by Jeffrey Rusten, Jason König. – Cambridge, London : Harvard University Press, 2014. – 532 p.

12. Quintus of Smyrna. The Trojan Epic. Posthomerica / Quintus of Smirna ; [Translated by Alan James]. – The Johns Hopkins University Press, 2004. – 365 p.

13. Suda On Line : Byzantine Lexicography. [Electronic resource]. – Access mode: http://www.stoa.org/sol/

14. *Марру А.-И*. История воспитания в античности (Греция) / А.-И. Марру; [пер. с франц. А. И. Любжина, М. А. Сокольской, А. В. Пахомовой]. – Москва : Греко-латинский кабинет, 1998. – 425 с.

15. *Шанин Ю. В.* Герои античных стадионов / Ю. В. Шанин. – Москва : Физкультура и спорт, 1971–70 с.

16. *Янзина Е. В.* Античные спортивные единоборства в терминологическом, практическом и общекультурном аспектах : дис. … канд. филол. наук: 10.02.14 / Е. В. Янзина. – Москва, 2003. – 291 с.

17. *Gardiner E. N.* Athletics of the ancient world / E. N. Gardiner. – Oxford : At the clarendon press, 1930. – 246 p.

18. *Poliakoff M. B.* Combat sports in the ancient world : competition, violence and culture / M. B. Poliakoff. – New Haven and London: Yale University Press, 1987. – 202 p.

19. *Sweet W. E.* Sport and recreation in ancient Greece. A Sourcebook with Translations / W. E. Sweet. – New York : Oxford University Press, 1987. – 281 p.

20. *Young D. C.* A Brief History of the Olympic Games / D. A. Young – Chicago : Blackwell Publishing, 2004. – 184 p.

ОСНОВНЫЕ ПРАВИЛА ПРОВЕДЕНИЯ БОРЦОВСКИХ СХВАТОК ВО ВРЕМЯ АТЛЕТИЧЕСКИХ ИГР В ДРЕВНЕГРЕЧЕСКОМ МИРЕ

Вероника ЛАХМАН, Оксана ГРЕЧАНЮК

Львовский государственный университет физической культуры, г. Львов, Украина, e-mail: grecha@ukr.net

Аннотация. Рассмотрено основные правила проведения соревновательных схваток в борьбе в программе атлетических игр в древнегреческом мире. Базируясь на литературных источниках, расширено систему знаний о критериях, по которым бросок в античной греческой борьбе считался исполненным успешно. Выяснили, что для победы в схватке необходимо было исполнить три удачных броска, заставить соперника сдаться или вытолкать его из скаммы. К числу запрещенных в борьбе приемов относили укусы, удары и переломы пальцев. Запрещалось на соревнованиях убивать соперника намеренно или по неосторожности.

Ключевые слова: античная греческая борьба, древнегреческий мир, правила схватки, бросок, победитель, критерии победы, запрещенные приемы.

THE MAIN RULES FOR CONDUCTING WRESTLING FIGHTS DURING ATHLETIC GAMES IN ANCIENT GREEK WORLD

Veronika LAKHMAN, Oksana HRECHANYUK

Lviv State University of Physical Culture, Lviv, Ukraine, e-mail: grecha@ukr.net

Abstract. This article was devoted to exploration of the main rules for conducting wrestling fights during athletic games in ancient Greek world. Based on the literature sources was expanded the system of knowledge about the criteria of the successful executionof throws. We revealed that for the victory in the battle had to perform three successful throws or to force the opponent to give up or pushed him out of skamma. The prohibited methods of the fightswere bites, strokes and breaking fingers. It was forbidden to kill the competition opponent, intentionally or by negligence.

Keywords: ancient Greek wrestling, the ancient Greek world, the rules of the fight, throw, winner, winning criteria, prohibited methods.